

N°. 4940.
3287

(4940.)

Josewa Antonette Bilgi

üks

naesterahwa mõrtsuka seltsi
allustaja Ungrimaal,

ja selle seltsi, 600 tüdrukud ja naest, hirmsad
mõrtsuka teud, nenda ka nende 12 liigjulge huk-
katusse tö ühhe mõldri maeas, peamõrtsuka ja
kõige teiste wangiwõtmine, kohtuotsused
ja ärrahukamine.

Üks hirmus luggu uel aeal, mis weel
ialgi selle wisi peal polle süündinud.

J. Wänjas N.....

Tallinnas 1865.

Trükitud J. H. Gressjeli kirjadega.

(1770)

1770

Historisch-geographisches Lexikon

Vertrag zwischen dem Kaiserlichen Hofe
und dem Könige von Preussen

Im Namen des Kaisers der Franzosen
Napoleon Bonaparte, Kaiser der Franzosen
und Königs von Italien, etc.

Von der Censur gestattet.

Paris, den 9. August 1865.

3287

Göttingen 1865

Verlag von Vandenhoeck & Ruprecht

Josewa Antonette Bilgi olli ühhe rikka kaupmehhe tüttar Pesti-liinas Ungrimaal, üks wägga illus ja kenna neitsit, üsna noor ja röösk alles, kedda weel ükski polnud kosjas káinud ja rikkas waimo andide polest, se on: targa Pea ehk mõistusega, omma wannemate maea illo=ehte, nende silma terra ja omma ainsa wenna uhkus, kes tedda ülle kóige armastas. Temma wennal, Anton Bilgi, olli üks söbber, kedda ta auustas ja armastas; selle nimmi olli Dalma. Tedda olli ta omma õe peigmehheks mõttelnud ja omma maeasse ja suggulaste feltji ülleswötnud ja keige oumakstega wägga söbraks teinud. Kõik need nored innimesed õppisid üks teist armastama ja wandusid teine teisele jädawat truust. Antonette armastas sedda noort Dalma üllewägga ja temma sedda illusat tüdrukut nendasamma ehk weel enam. Pea piddid mõllemad õnnelikuks, se on: pari laulatud sama. — Agga Dalmal olli jubba enne ka üks armoke, kes sedda uut luggu kulis ja áhwardas, omma suggulastele sedda kõik teada anda, kes wággewad kül ollid,

noort Dalma kautama. Se agga ei pidand mitte kaua nõu, waid pöggenes Dür-gimale Konstantinopeli liinna, kus ta Mo-hamedi usku heitis.

Se juhtuminne olli Bilgi maea ehk perre langminne. Se kurb sõnnum, et peigmees Antonette mahha jätnud, wiskas tedda haige wodi ja warsi sellepeale sai ta ühhe poea, kes sündides surnud olli. Wanna Bilgi kohkus ja kurwastas wägga selle häbbi ja teutuse pärrast, mis temma maeasse tulnud ja — surri; kahhe näddali pärrast läks Anto-nette emma temma järrele. Wend Anton jättis kõik maea ja warrandust omma kirjo-taja holecis ja läks Dalma tagga otsima ja aeama, kes ta ödde eksitanud ja rikkunud. Waewalt olli ta omma isjamaad kümne pennikoormat selja tahha jätnud, kui tedda kolera többi äkliste ärranapsas. Nüüd olli Antonette aino üksi omma sure murre, häd-da, waewa ja süddame wallo sees. Nende maea, kus enne sureste ja rõõmsaste sai ellatud, olli nüüd otsego üsna tühhi ja kolle. Misugguse willetsa ello sees hakkas Antonette meelt ärraheitma. Sest ta olli kül targaste õppetud, agga ei mitte pühha kirja tund-mises. Kurrat olli ta süddant rikkund, nüüd hakkas seal sees üsna ellama. Ta wöttis kindlat nõu ja wandus, kõik mees-terahwa suggu ello aea tagga kiusata ja neid hästi pinata. Ta müüs kõik warran-dust ärra, jättis omma kasso kohta ja wan-

nemate maea ja läks pakso metsa ja orgudesse ellama, ja olli kindlat nõu wõtnud, ialgi ennam õppetud innimeste sekka taggasipõõrda, üks mõrtsukas ja rõwel tahtis ta olla ja jada, et kõiksuggu kurja meesterahwa sugule teha ja kedda ta nüüd hirmus wihtas; sedda pahha kurjaga nende kätte maksta, ja temma teggi ka sedda. Sggalt poolt korjas ta kergemelega, kurjad ja sandid tüdrukud ehk naesed ommale seltsiks ja abiks, nenda et ta pea üks seltskond 600 hinge, naisa ja tüdrukuid, kokkologgus, kes temmale kõik truust wandusid: kangel ümberringi mehhi ja poisja ja kõik meestesuggu taggakiujata, risuda ja hukkata. Nad löid endid salga-kaupa, 6 kurni 12 tükki igga troppi, kangel tee äri möda, mäggede ja metjatukkade tahha ja padrikute sisse laagrisse, kus nemmad ühhest kohast teise ronnisid ja kõik, mis neile ettejuhtus, ärrarisusid ja tapsid. Ühhel päwal läksid kaks hantwergipoissi rahhulikult omma teed, kui äkkiste Antonette seltsi tüdrukud nende peale kargasid. Wae sed poisid pidid kõik käest ärraandma, mis neil olli, ja üks leidis kohhe möega terra al surma ja siis teine, ehk kül halledaste armo pallus, ühhe pu külge kinniseutud ja siis ärratappetud. Ühhes teises kohtas risusid nad ühhe sure reisiwankri ärra; kutjar sai kohhe ühhe püssi-kuliga surmatud, siis sakjad hukkatud, rahha ja kõik kallid asjad ärrawõetud ja ühhe wanna lossi müride woi

warrede sisse tassitud ja peidetud, kus nad isse ka wahhest ennast üllemal piddasid.

Ühhe weski sees teggi Antonette omma 12 feltfiliikmega nendasamma hirmus kolledat teggu. Kui ta õsel omma 6 liigjulge mõrtsukaga möldre Berhtali maeasse tunginud, kes lühikesse aea eest üht hulka rahha olli ärwinud, astus äkkiste möldre wodi ette, kes omma naesega rahhuliste maggas ja hüdis: „Ungrima koer, näita mulle, kus so rahha on, ehk muido on so ello otsas!“ Mölder üllesärkades kohkus kohhe ärra ja ei teadnud, mis piddi ehmatuses teggema; siis wöttis ta naene wodi kohhast warna otsast pistoli ja tahtis omma mehhe kätte anda, agga kähko tombas Antonette omma möega tuppest wälja ja löi ühhe hobiga möldre Pea otsast ärra. Selle aea sees seisid kuus mõrtsukast tua=ees ja teist kuus piddasid maea ümber wahti, et kegi ei sa nende peale tulles. Agga nüüd kargasid need esimest kuus tua=eest sisse, tombasid naese wodist wälja ja sun isid tedda omma rahha wälja nende kätte andma. Selle wahhe sees ollid teised kõiik maea läbbi otsinud ja need ainsamad maea teendrid, sullane ja tüdruk, said kinniseatud ja siis möldre naese kõrwa pandud, kui olli omma rahha ja kõiik warandust nende kätte annud, ja nüüd piddi Rosa, se kõiige noorem mõrtsukas, kõiige kolmele kahhe terraga lühikesse möegaga (Dolch) süddamisse pistma. Kui nad sedda

hirmust kurja tööd ollid kōik täieste ärra teinud, jätšid neid ärratappetud omma werre sisse mahha, ja läkšid jälle omma kobastesse, kus teised neid sure rōmohbiskamisega wasto wōtšid. Agga sest aeast sadik olli jubba selle kurja seltsi jälgede peale sadud ja Antonette Bea peale olli 1000 kuldeni, (se on meie rahha järrele: 600 rubla hōbbedad), pandud. Agga ommeti ei woinud neid kegi üllesleida egga kätte sada, et kōil sai sure holega tagga otšitud ja actud. Ühhel päwal kui Antoinette ükš wälja läks, juhtus ükš noor mees, jäger ehk küt, omma sure koeraga temma pole tulles; ta ei julgend mitte selle sure tuggewa mehhe wasto miina egga temmaga teggemist tehha ja tahtis taggasi pōrata. Agga kui jäger sedda uhkeste ehhitud illusat naesterahwast näggi, ruttas ta temma jure, teggi lahkeste sõbralikult jutto kunnini ni kaugele tutwaks said, et sedda penikest kenna tütrukut käties omma kaenla alla wōttis ja pallawa armastussega tōutas, tedda ialgi mitte mahha jätta, waid tedda ennam armastada, kui omma ello ja pallus temma käest wasto-armastust ehk — surma. Antonette kāsši tuksus jubba mõega kēwarre külges ja piddi tuppest wälja tombama, agga korraga läks kāsši nõdraks ja kukkus taggasi, sest armastus olli mõllemate sees teggew ja kahhe kuma kiwwi wahhel ei woi kōilm asset olla; ta langes jäägre kaenla alla ja rinna wasto, ja film filma wates wōis ka kogge-

mate su suud wasto juhtuda; nuttes räkis ta selle nore mehhele kõik omma elluluggu ja tõutas temmale truiks jada. Siis teggi se noor jäger omma rinnad lahti ja hüdis: „Pista mulle möegaga rindu ehk olle minno omma; pöra ümber omma kurja tee pealt, siis saab Jummal sulle andeks-andma!“ — Selle peale räkis tüdruk temmale, et se ennam woimalik ei olle, et ta enne surrema, kui omma endise pürjeri ello sisse taggasi saab. Ommeti ei jätnud jäger järrele, tedda melitamast, kunnii ta temmale lubba andis, igga päwa tedda watamas ja temmaga jutto aeamas käia, ja omma armastust ni sallaja kui woimalik, piddada. Nenda ollid nemmad kaua nisugguse armastusse läbbi õnnelikud; agga jubba nore jäägre wannemad ollid sedda luggu ammo märkanud ja sedda sallaja asja üllesie sanud. Se suur hind, mis mõrtsuka Antonette Pea peale pandud, sundis jäägre isja, kes üks metsa wõrster olli, sedda asja awwalikuks teggema ehk üllesseandma. Wannemad hakkasid sest ka omma poeaga äriweri räkima, et ta omma armokest ükskord ka ommeti peaks kasa ja koeo nähha toma, ja temma lubbas sedda tehha. Nemmad ei ütlend sest poeale sõbnagi, et nad nenda wiisi sallaja tahtwad mõrtsukast kinni wötta. Antonette lubbas omma armokest, teisel Nellipühhi päwal, kui teised kõik kotto ärra on, watama tulla. Nüüd sai kuus jägert maeasje peidetud sedda

suurt lindo püüdma ja selle eest tõutud huika rahha tenima. Kui pimme olli, tulli Antonette, nenda kuidas ta ennamiste ikka sõitis, ratsa hobbose selgas üksipäini, agga se lord hästi sõeariistadega ehitud; ta astus karkraps hobbose seljast mahha, siddus isse ühhe pu külge kinni, ja läks omma armoke-sega, kes tedda otas, käsji käe kõrwas tua pole. Pea märkas temma, et ta mitte ni libbe ja magge ei olnud, kui enne, siiski wägga rahhuto ja kartlik olli. Nennad läksid kotta; agga walwajad ollid teise tuppa peidetud. Kui armoke jäger sedda palus, et ta piddi omma mõrtsuka riistad ärra pannema, teggi ta sured filmad; ommeti tõmbas ta pistoli wöblt ärra ja panni sedda omma ette laua peale. Sel filma pilgul kuuldi teises tuas püsijwinna-tõmbamisese pröksusi ja ühte karrinat nago toli ümberkukkuvad. Antonette näggi omma armokest näust kahwatand, kui temmal jubba winna-tõmbatud pistol käes olli. Kähko watas ennese ümber ja tahtis ühhe korraga haknast wälja karrata, agga kahjo, hakna auk olli wäike ja pealegi hakna ristipuud piddasid ka sedda hogu kinni, ta jäi sisse pole hakna peale seisma. Kui jäägrid ehk küttid sedda kõmminat kuulsid ja ukse praos wahhelt nägid, et Antonette ärralippata tahhab, kargasid nad kambre. Selle wahhe sees kihutas Antonette omma armokesele, kes karrjuma hakkas, kuli rindu ja hüppas kui wälk

Kambriist kotta; et wäljapoolt koea ukseid luk-
 kus ollid, ruttas ta treppi kauda üllesse pen-
 nifele, wiskas ukse ennese takka kinni, astus
 kattuse lugist läbbi teise hone kattusje peale,
 kelle räästad wastamisji ollid ja romnis sealt
 puud möda mahha aeda, kus jäägrid tedda
 üsna wässiind kätte püüdsid, kinni sidduind
 ja siis — sure kohtu kätte wiisid. Seal tun-
 nistas temma kõik omma üllekohhut ja kur-
 just ülles ja andis ka omma feltii ellokohhad
 teada. Soldatid said nende wasto wälja sade-
 tud, kes neid kange tapluse ehk sõddimisjega
 wimaks ärrawõitsid ja wangi wõtjid. Nüüd
 hakkati kõigega arru piddama ja nende peale
 kohhut mõistma. Antonette kohtu=otius olli
 tehtud: ta sai ihho hallasti ja taggaspidi
 istukil ühhe lahti lastud pödra selga jentud,
 siis koertega suurte pitka kibbuwitja põesaste
 sees tagga purretud, misläbbi ta kehha aega
 möda wägga hirmus kolledaste sai lõhki kis-
 tud ja tük tükkilt ühhest ärra karristud, kun-
 ni ta wimaks hinge heitis. Nenda kui
 mõnni mõrtsukas kohtu paikas ja muhtlusse
 kohtas mitmed tunnistusjed ja kahhetsemisjed
 maenitsedes rahwale ütlenud, nenda teggi ka
 temma rusfukspelstud süddamega. Ta räkis
 palju naesterahwa, isseärranis neorte tüdru-
 kute kohta wägga ärda sõnnadega ja mae-
 nitses neid kõige efsitussje eest ja hüdis: „Oh
 teie armsad naesed ja nored tüdrukud, oh
 waatke minno õnnetuma innimese peale, kes
 bigusje ehk kohtu kää läbbi keige innimeste

feltstist ja ellust saab wälja lükkatud ja pea
 iggawesse kohtumõistja ette peab astuma.
 Mõttelge kõik omma palwete sees minna
 hukka läinud ja willetsa inimesseloma peale,
 et Jummal ka mulle üks armulinne kohtu-
 mõistja saaks ollema, kelle ette ma praego
 sure pattukahetsemisjega lähhen!" j. n. e.

Need ollid Antonette wiimsed sõnad, siis
 sai ta hukkajate kätte antud nuhhelda, nenda
 kui hohhus teinma peale olli mõistnud, mis
 jubba nimmetud sai. — Temma hukka-
 tusse nuhtlust kuni surmani pididi kõik
 ta feltst, need 600 naesed ja tüdrukud, peält
 näggema, pärrast sedda said nemmad piitsa-
 dega werrikses peksetud, siis nende Pead ot-
 sasi ärra raiutud ja ridwade ehk roigaste
 otsa pandud ja kehhad orgu metjaliste kätte
 widud. Ka paljo preestrid ollid seal rah-
 wast nomimas ja maenitsemas ja nende huk-
 kaja surreja hingedele usju troosti andmas.
 Kas nemmad kõik pattukahetsewa ja usklike
 süddamega surrid, on teadmatta. Jummal
 wõis ka nende kõigile omma heldusse ja
 hallastusse pärrast üks armulinne ja helde
 kohtumõistja olla.

Q a u l.

Ungrimaal ja Pesti lünnas
Olli rikkas kaubamees.

Temma tütre läbbi sündis

Paljo kurja seal Ma sees,
Kelle peigmees polnud süita,
Waid se kurja tulle süitja.

Illus neitsit õitses, kaswis
Ülles kui üks roosike;

Wannemate rõmuks pääsis

Nago kuldne kronike. —

Jssa, emma si' ma terra

Raiskas kawwal Dalma ärra.

Josewa, se armas neitsi,

Kui ta olli pettetud,

Allustas üht rööwli seltsi,

Mis kurrat wäija möttelnud.

Wannemaid ja pärrast wenda

Satis temma häbbi mulda.

Teedekäiad ja muud rahwast,

Kes neil silmi putusid,

Wötsid kinni, rööwsid wahwast.

Kui need lõfsu sattusid,

Andsid warra ja said surma,

Kellegil' ei antud armo.

Reisifellid, nored poisid

Nende käes küll hullusid,

Kui neil' teggid, mis nad woisid,

Kes halledast küll pallusid;

Mõega eest ei peasnud lipp'ma,
Teist pu otsa jätsid ripp'ma.

Bankrid, rahha ja kõik warra,
Parrem kulda, hõbbedad
Päwal, õsel, hilja, warra
Üllid riip'ma nobbedad.

Kus nad mehhi jures näggid,
Neile hirmust surma teggid.

Mõlder Berhtal ja ta perre
Sukkas ärra rööwli feltis.
Agga wimaks kõige werre
Järrel jõudis nende ots.

Weike Rosa sedda korda
Satis sedda kurja korda.

Nüüd ka nende jälsed üllid
Subba wägga ümsiks läind;
Iggal pole otsjad tullid,
Kust need rööwliid läbbi läind.

Wimaks sündis inme luggo,
Wangis olli kõik se suggo.

Pearööwli Bilgi peigmees
Ülli üllesandia;
Prudi käest ka surma leidis
Ühhe püüsi kuuga.

Nüüd on nende kurjus täide,
Peamõrtsuf pannaks kõide.

Kül ta tahtis ärrajoosta,
Agga nüüd se tund on kä,
Mil ta ei woi eennam peasta,
Egga endist põlwe nä.

Raudus kohnu ette kõndis,
Kus ta teised üllesandis.

Antonette naeste-wäggi
Sai nüüd üllesotsitud,
Mis kül hirmus kärta teggi,
Kui said ärrawöidetud;
Ei nad sanud ennani mahtu,
Muud kui widi sure kohtu.

Seal nad seisid ühhes rongis
Sure kohtu-järje ees;
Ollid nago kärpsed kongis,
Kõige silmad nutto wees.
Siis neil kurjus filmi paistis,
Kui neid kohhus hukka mõistis.

Nüüd se Antonette Bilgi,
Kes ni paljo hukkanud,
Näitas omma pörgu jälgi,
Kus pool' teisa lütkanud.
Piddi kandma patto koorma,
Kui tend widi hirmsa surma.

Taggaspidi pödra selga
Sai ta sentud hallasti,
Koerad asid tuhhat nelja
Möda offas pöesasi;
Siis nad jätsid sedda jahti,
Kui ta surnd ja üsna löhki.

Temma wäggi naesed, tütrede
Piddid sedda waatma pealt.
Nende ihhud löhki'sid maträd,
Kunni kegi ei teind healt.
Kehhad widi kangel metsa,
Pead pandi ridwa otsa.

„Oh kõi! tüdrukud ja naesed!“
Hüdis Antonette weel,

„Watage meid kurje, waesid
Ja sest mõistko teie meel.
Wõtke mei' cest palwet tehha,
Et me' saaks ka armu nähha!

Tehke moga, mis ma tenind,
Minna hirmus pattune,
Sest suur kohhus otab seal mind —
Oh mo usk on nattuke! —
Siin ma hukkanud ja rõwind,
Sega surma nuhtlust tenind.

Et kül ihho hukkatakse,
Algga hing, mis leiad ees,
Kas sind pörqu lükkatakse? —
Rõõwli usk on mul ka sees. —
Helde Jeesus, hallastaja,
Ole ka mo Lunnastaja!!”

Paljo preestrid seal ka nähti,
Kus se selts sai hukkatud,
Galledaste palwet tehti, —
Pattust pöörma hakkatud. —
Summal heida armo rohkest,
Peasta neid seal wiimsest kohtust!

Ma ja lüna mehhed, naesed
Ja kõik laste wannemad,
Olgo rikkad woi ehk waesed
Ja kes koli pannewad:
Kaswatage maenitsuses
Lapsi ja ka karristuses.

Armsad wennad, nored mehhed,
Urge petke, se on pat,
Naeste meled kerged lehhed,
Summal nuhtleb eksijat.

Möttelge, mis Dalma teggi,
Ja mis waene Bilgi näggi.

Agga teie, nored neitsid,

Urge laske nõtko meelt!... —

Puhtad, kes kurja eest peitsid

Ja ei uskund pettist keelt. —

Sadan tulli mao näul,

Ka nüüd mõnne mehhe teul. — —

Mõistusõnnad.

Beikesest sädemist tulleb suur tulli,

Ja wägga pahhaks lääb pattune nalli.

Ükskorda eksinud, sadda kord tehtud,

Nenda kui mitmede neitsidest nähtud.

Pihhalik armastus sagedast pimme

Ja ilmalik ello on heitlik ja imme.

Pettise keel on odda täis kihwti

Ja tüdrukko meel on nõdder ja lahti.

Kes kurratile annud sõrme otsa,

Sell' selgas ta sõidab wimati ratsa.

Pibbeda jäe peal wõib kergeste luffu,

Pat panneb kartusel' süddame luffu.

Kui lasfed sa tullukest takkude liggi,

Siis pea on põllend so tubba ja laggi.

Kui keeltud pu peale on silmad kord lödud,

Siis on ka se willi jo peagi sõdud.